Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
NILS WAHL
din 8 decembrie 2016[1]

Cauza C-85/15 P, cauzele conexate C-86/15 P și C-87/15 P, cauzele C-88/15 P și C-89/15 P

Feralpi Holding SpA (C-85/15 P)
Ferriera Valsabbia SpA și Valsabbia Investimenti SpA (C-86/15 P)
Alfa Acciai SpA (C-87/15 P)
Ferriere Nord SpA (C-88/15 P)
Riva Fire SpA, în lichidare (C-89/15 P)
împotriva

Comisiei Europene

„Recursuri – Concurență – Tratatul CECO – Dreptul la apărare – Comunicare privind obiecțiunile – Audiere – Comitet consultativ – Durata excesivă a procedurii desfășurate în fața Tribunalului – Încălcări repetate – Distanțare publică – Competență de fond”

1. Prin recursurile lor, Feralpi Holding (denumită în continuare „Feralpi”), Ferriera Valsabbia și Valsabbia Investimenti (denumite în continuare „Valsabbia”), Alfa Acciai, Ferriere Nord și Riva Fire (denumite în continuare împreună „recurentele”) solicită Curții în esență anularea hotărârilor Tribunalului[2] prin care acesta din urmă a respins (în tot sau în mare parte) acțiunile lor în anulare a unei decizii a Comisiei, adoptate în temeiul articolului 7 alineatul (1) și al articolului 23 alineatul (2) din Regulamentul (CE) nr. 1/2003[3], prin care recurentele au fost amendate pentru participarea, în perioada 1989-2000, la o înțelegere pe piața fier-betonului.

2. Aceste recursuri ridică o serie de probleme procedurale, precum modul corespunzător de desfășurare a procedurii prevăzute de Regulamentul nr. 1/2003 și de Regulamentul (CE) nr. 773/2004[4], condițiile în care este aplicabilă circumstanța agravantă constând în încălcări repetate și căile de atac disponibile în cazul duratei excesive a procedurii desfășurate în fața Tribunalului. Pentru motive de economie procedurală, problemele respective vor fi examinate împreună în prezentele concluzii.

1 Limba originală: engleza.

2 Hotărârea din 9 decembrie 2014, Feralpi/Comisia (T-70/10, nepublicată, EU:T:2014:1031), Hotărârea Riva Fire/Comisia (T-83/10, nepublicată, EU:T:2014:1034), Hotărârea Alfa Acciai/Comisia (T-85/10, nepublicată, EU:T:2014:1037), Hotărârea Ferriere Nord/Comisia (T-90/10, nepublicată, EU:T:2014:1035), și Hotărârea Ferriera Valsabbia și Valsabbia Investimenti/Comisia (T-92/10, nepublicată, EU:T:2014:1032) (denumite în continuare „hotărârile atacate”).

3 Regulamentul din 16 decembrie 2002 al Consiliului privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele [101 și 102 TFUE] (JO 2003, L 1, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 167).

4 Regulamentul Comisiei din 7 aprilie 2004 privind desfășurarea procedurilor puse în aplicare de Comisie în temeiul articolelor [101 și 102 din TFUE] (JO 2004, L 123, p. 18, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 242).

I – Cadrul juridic

A – Tratatul de instituire a Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului

3. În conformitate cu articolul 65 CO:

„(1) Sunt interzise orice acorduri între întreprinderi, orice decizii ale asocierilor de întreprinderi și orice practici concertate care ar viza, direct sau indirect, împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței în cadrul pieței comune și în special:

(a) stabilirea sau determinarea prețurilor;

(b) limitarea sau controlul producției, dezvoltării tehnice sau investițiilor;

(c) împărțirea piețelor, a produselor, a clienților sau a surselor de aprovizionare.

[…]

(4) Acordurile sau deciziile interzise în temeiul alineatului (1) al prezentului articol sunt nule de drept și nu pot fi invocate în fața niciunei instanțe din statele membre.

Comisia are competența exclusivă, cu excepția situației când se introduc acțiuni pe rolul Curții, de a se pronunța asupra conformității acordurilor sau a deciziilor menționate cu dispozițiile prezentului articol.

(5) Comisia poate aplica, împotriva întreprinderilor care ar fi încheiat un acord nul de drept, ar fi aplicat sau ar fi încercat să aplice, prin intermediul arbitrajului, al unei clauze de dezicere, al boicotului sau prin orice alt mijloc, un acord sau o decizie nule de drept sau un acord a cărui aprobare a fost refuzată sau revocată, sau care ar obține beneficiul unei autorizații prin intermediul unor informații deliberat false sau deformate, sau care ar efectua practici contrare dispozițiilor alineatului (1), amenzi și penalități cu titlu cominatoriu cel mult egale cu dublul cifrei de afaceri realizate cu privire la produsele care au făcut obiectul acordului, al deciziei sau al practicii contrare dispozițiilor prezentului articol, fără a aduce atingere, dacă acest obiect vizează restrângerea producției, a dezvoltării tehnice sau a investițiilor, cuantumului maxim astfel stabilit care poate fi sporit până la 10 % din cifra de afaceri anuală a întreprinderii în cauză, în ceea ce privește amenda, și până la 20 % din cifra de afaceri zilnică, în ceea ce privește penalitățile cu titlu cominatoriu.” [traducere neoficială]

4. În virtutea articolului 97 din acesta, Tratatul CECO a ieșit din vigoare la 23 iulie 2002.

B – Regulamentul nr. 1/2003

5. Articolul 7 alineatul (1) („Constatarea și încetarea încălcării”) din Regulamentul nr. 1/2003 prevede:

„Atunci când Comisia, acționând ca urmare a unei plângeri sau din oficiu, constată că există o încălcare a [articolului 101 sau 102 TFUE], poate solicita printr-o decizie întreprinderilor și asociațiilor de întreprinderi în cauză să înceteze respectiva încălcare. […]”

6. Potrivit articolului 14 („Comitetul consultativ”) din același regulament:

„(1) Comisia consultă un Comitet consultativ privind înțelegerile și pozițiile dominante înainte de luarea oricărei decizii în temeiul articolelor 7, 8, 9, 10, 23, articolului 24 alineatul (2) și articolului 29 alineatul (1).

(2) Pentru discutarea cauzelor individuale, Comitetul consultativ este format din reprezentanți ai autorităților de concurență ale statelor membre. […]

(3) Consultarea poate avea loc în cadrul unei reuniuni convocate și prezidate de Comisie, care are loc nu mai devreme de 14 zile de la trimiterea convocării împreună cu un rezumat al cauzei, indicarea celor mai importante documente și un proiect preliminar de decizie. […] Comitetul consultativ emite un aviz scris privind proiectul preliminar de decizie a Comisiei. […]

[…]

(5) Comisia ia în considerare în cât mai mare măsură avizul emis de Comitetul consultativ. Comisia informează Comitetul cu privire la modul în care a ținut cont de avizul acestuia. […]”

7. În conformitate cu articolul 23 alineatul (2) litera (a) din Regulamentul nr. 1/2003, Comisia poate aplica, prin decizie, amenzi asupra întreprinderilor și asociațiilor de întreprinderi printre altele atunci când, în mod intenționat sau din neglijență, acestea încalcă articolul 101 sau articolul 102 TFUE.

8. În sfârșit, articolul 27 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1/2003 prevede:

„Înainte de adoptarea deciziilor prevăzute la articolele 7, 8, 23 și la articolul 24 alineatul (2), Comisia acordă întreprinderilor și asociațiilor de întreprinderi care fac obiectul procedurilor desfășurate de Comisie ocazia de a-și exprima punctul de vedere cu privire la obiecțiunile formulate de Comisie. Comisia își fundamentează deciziile doar pe obiecțiunile asupra cărora părțile în cauză au putut prezenta comentarii. […]”

C – Regulamentul nr. 773/2004

9. Articolul 10 din Regulamentul nr. 773/2004[5] („Comunicarea privind obiecțiunile și răspunsul”) prevede:

„(1) Comisia informează în scris părțile interesate cu privire la obiecțiunile ridicate împotriva lor. Comunicarea privind obiecțiunile este notificată fiecăreia dintre acestea.

(2) În momentul notificării comunicării privind obiecțiunile către părțile în cauză, Comisia stabilește un termen în care părțile respective își pot exprima punctul de vedere în scris. […]

(3) În observațiile lor scrise, părțile pot menționa toate faptele cunoscute de ele și care sunt pertinente pentru apărarea lor împotriva obiecțiunilor ridicate de Comisie. […]”

10. Potrivit articolului 11 („Dreptul de a fi audiat”) din Regulamentul nr. 773/2004:

„(1) Comisia oferă părților cărora le-a adresat comunicarea privind obiecțiunile posibilitatea de a fi audiate înainte de consultarea Comitetului consultativ prevăzut la articolul 14 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 1/2003.

5 Versiunea în vigoare la data faptelor.

(2) În deciziile sale, Comisia se referă numai la obiecțiunile în privința cărora părțile prevăzute la alineatul (1) au avut posibilitatea de a prezenta observații”.

11. În conformitate cu articolul 12 din Regulamentul nr. 773/2004:

„Comisia oferă părților cărora le-a adresat comunicarea privind obiecțiunile posibilitatea de a-și elabora argumentele în cadrul unei audieri, dacă acestea solicită acest lucru în observațiile scrise”.

12. Potrivit articolului 14 alineatul (3) („Desfășurarea audierilor”) din același regulament, Comisia trebuie „să invite autoritățile de concurență ale statelor membre să participe la audiere”.

II – Contextul procedurii

13. În perioada octombrie-decembrie 2000, Comisia a efectuat o serie de inspecții în halele anumitor întreprinderi italiene producătoare de fier-beton și la o asociație de întreprinderi siderurgice italiene. Aceasta le-a adresat de asemenea solicitări de informații în temeiul articolului 47 CO. La 26 martie 2002, Comisia a inițiat procedura administrativă și a adoptat obiecțiunile sale în temeiul articolului 36 CO. Recurentele au depus observații scrise referitoare la comunicarea privind obiecțiunile și au fost ascultate în cadrul unei audieri din 13 iunie 2002. La 12 august 2002, Comisia a emis o comunicare suplimentară privind obiecțiunile. În cuprinsul comunicării suplimentare respective, Comisia și-a prezentat punctul de vedere asupra desfășurării în continuare a procedurii în urma ieșirii din vigoare a Tratatului CECO și a declarat că a inițiat o procedură în temeiul Regulamentului nr. 17/62[6]. Recurentele au depus observații scrise referitoare la comunicarea suplimentară privind obiecțiunile. La 30 septembrie 2002, a avut loc a doua audiere în prezența reprezentanților statelor membre.

14. La 17 decembrie 2002, Comisia a adoptat Decizia C (2002) 5087 final privind o procedură de aplicare a articolului 65 CO (cazul COMP/37.956 – Fier-beton, denumită în continuare „decizia din 2002”) prin care a constatat că mai multe întreprinderi (inclusiv recurentele) au încălcat articolul 65 alineatul (1) CO și le-a aplicat amenzi acestora. Câteva dintre întreprinderile în cauză au atacat decizia din 2002 la Tribunal.

15. Prin Hotărârile din 25 octombrie 2007 (denumite în continuare „hotărârile din 2007”), Tribunalul a anulat decizia din 2002[7]. Tribunalul a considerat că, având în vedere absența oricărei referiri la articolul 3 și la articolul 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17/62, temeiul juridic procedural al deciziei menționate a fost articolul 65 alineatele (4) și (5) CO. Acesta a arătat apoi că, potrivit unei jurisprudențe constante, dispoziția care constituie temeiul juridic al unui act trebuie să fie în vigoare la data adoptării sale și a observat că articolul 65 alineatele (4) și (5) CO ieșise din vigoare la 23 iulie 2002. Tribunalul a concluzionat astfel că Comisia nu mai era competentă să constate o încălcare a articolului 65 alineatul (1) CO și să aplice amenzi întreprinderilor răspunzătoare în temeiul articolului 65 alineatele (4) și (5) CO după ieșirea din vigoare a Tratatului CECO.

16. Prin scrisoarea din 30 iunie 2008, Comisia a informat recurentele și celelalte întreprinderi interesate despre intenția sa de a readopta o decizie în temeiul unei dispoziții legale diferite. De asemenea, Comisia a afirmat că, ținând seama de sfera limitată de aplicare a Hotărârilor din 2007, noua decizie urma să se întemeieze pe probele prezentate în comunicarea privind obiecțiunile și în comunicarea suplimentară privind obiecțiunile trimisă întreprinderilor respective în 2002. S-a acordat un termen întreprinderilor menționate pentru a-și prezenta observațiile, iar acestea s-au conformat în acest sens.

6 Regulamentul CEE al Consiliului [din 6 februarie 1962]: Primul regulament de punere în aplicare a articolelor 85 și 86 din tratat (JO 1962, 13, p. 204, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 3).

7 Hotărârea din 25 octombrie 2007, SP și alții/Comisia (T-27/03, T-46/03, T-58/03, T-79/03, T-80/03, T-97/03 și T-98/03, EU:T:2007:317), Hotărârea Riva Acciaio/Comisia (T-45/03, nepublicată, EU:T:2007:318), Hotărârea Feralpi Siderurgica/Comisia (T-77/03, nepublicată, EU:T:2007:319), și Hotărârea Ferriere Nord/Comisia (T-94/03, nepublicată, EU:T:2007:320).

17. La 30 septembrie 2009, Comisia a adoptat Decizia C (2009) 7492 final privind o procedură de aplicare a articolului 65 CO (cazul COMP/37.956 – Fier-beton, readoptare). Decizia în cauză a fost modificată ulterior prin Decizia C(2009) 9912 final din 8 decembrie 2009[8]. În decizia atacată, Comisia a constatat că recurentele au încălcat articolul 65 CO și le-a aplicat o amendă.

III – Procedura în fața Tribunalului și hotărârile atacate

18. Prin acțiunile lor introduse în temeiul articolului 263 TFUE, introduse la 17 februarie 2010 (T-92/10), la 18 februarie 2010 (T-85/10) și, respectiv, la 19 februarie 2010 (T-83/10, T-70/10 și T-90/10), recurentele au solicitat Tribunalului anularea deciziei atacate.

19. Tribunalul a soluționat toate cele cinci cauze la 9 decembrie 2014, respingând, în tot sau în mare parte, aceste acțiuni.

IV – Procedura în fața Curții și concluziile părților

20. Prin recursurile introduse la 19 februarie 2015 (C-85/15 P), la 20 februarie 2015 (C-86/15 P, C-87/15 P și C-88/15 P) și la 24 februarie 2015 (C-89/15 P), fiecare recurentă solicită Curții anularea hotărârii pronunțate de Tribunal în primă instanță care o vizează, anularea deciziei atacate și reducerea amenzilor care i-au fost aplicate (sau, în subsidiar, trimiterea cauzei spre rejudecare la Tribunal pentru ca acesta să se pronunțe din nou asupra cauzei) și obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată. Riva Fire solicită Curții de asemenea să constate că, din cauza duratei sale, procedura desfășurată în fața Tribunalului a încălcat articolul 47 al doilea paragraf din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”) și articolul 6 alineatul 1 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului (denumită în continuare „CEDO”). Feralpi, Valsabbia și Alfa Acciai solicită la rândul lor Curții să statueze că a fost încălcat articolul 47 al doilea paragraf din cartă și articolul 6 alineatul 1 din CEDO, în cazul în care Curtea nu va reduce amenda pentru acest motiv.

21. În fiecare cauză, Comisia solicită Curții respingerea recursului și obligarea recurentei la plata cheltuielilor de judecată.

22. Prin decizia președintelui Curții de Justiție din 7 iunie 2016, cauzele C-86/15 P și C-87/15 P au fost conexate pentru buna desfășurare a procedurii orale și în vederea pronunțării hotărârii. Recurentele și Comisia au prezentat observații orale în cadrul ședinței comune din 20 octombrie 2016.

V – Apreciere privind motivele de recurs

23. În cererile lor, recurentele au invocat șase motive de recurs (C-85/15 P), șapte motive de recurs (cauzele conexate C-86/15 P și C-87/15 P), nouă motive de recurs (C-88/15 P) și, respectiv, patru motive de recurs (C-89/15 P).

24. În prezentele concluzii, vom analiza mai întâi un motiv de recurs care este comun tuturor recursurilor și privește respectarea dreptului la apărare al recurentelor și desfășurarea corespunzătoare a procedurii administrative. Pentru argumentele prezentate mai jos, considerăm că motivul de recurs respectiv este întemeiat și, ca atare, hotărârile atacate, precum și decizia atacată, trebuie să fie anulate.

8 Prima decizie, astfel cum a fost modificată prin decizia de modificare, va fi denumită în continuare „decizia atacată”.

25. În cazul în care Curtea nu va fi de acord cu analiza noastră referitoare la acest motiv de recurs, vom analiza și celelalte motive de recurs invocate de recurente. Cele mai multe dintre aceste motive vor fi analizate însă doar pe scurt, întrucât par să fie în mod vădit inadmisibile sau nefondate.

A – Dreptul la apărare și desfășurarea corespunzătoare a procedurii administrative

26. Recurentele critică Tribunalul pentru respingerea susținerilor acestora legate de încălcarea dreptului lor la apărare și a mai multor dispoziții din Regulamentul nr. 773/2004[9]. Deși argumentele lor sunt ușor diferite[10], recurentele susțin în esență că Tribunalul nu a sancționat nerespectarea de către Comisie a procedurii prevăzute de Regulamentele nr. 1/2003 și nr. 773/2004 înainte de adoptarea deciziei atacate.

27. Comisia susține constatările Tribunalului. Ea consideră că acesta a respectat cu strictețe principiul *tempus regit actum*, aplicând normele procedurale în vigoare la data faptelor și că a fost oferită recurentelor în mod adecvat posibilitatea de a-și prezenta punctul de vedere cu privire la toate aspectele de fond și de procedură ale cauzei. De asemenea, Comisia arată de asemenea că anularea Deciziei din 2002 nu a afectat validitatea actelor de procedură efectuate înainte de adoptarea deciziei respective, inclusiv a celor realizate în perioada în care Tratatul CECO era încă în vigoare.

28. De la bun început, pare util să amintim că, potrivit unei jurisprudențe constante, Regulamentul nr. 1/2003 permite Comisiei să constate și să sancționeze, după 23 iulie 2002, înțelegerile între întreprinderi realizate în domeniile care intră în sfera de aplicare a Tratatului CECO *ratione materiæ* și *ratione temporis*, chiar dacă dispozițiile Regulamentului nr. 1/2003 nu fac referire în mod expres la articolul 65 CO. Totuși, acest lucru este posibil doar atunci când a fost adoptată o decizie în temeiul articolului 7 alineatul (1) și al articolului 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003 în urma unei proceduri desfășurate în conformitate cu regulamentul menționat[11]. Este de la sine înțeles că respectarea totală a Regulamentului nr. 1/2003 presupune și respectarea Regulamentului nr. 773/2004 de punere în aplicare a acestuia[12].

29. În acest context, considerăm că argumentele recurentelor referitoare la aspectul menționat sunt întemeiate. După cum vom arăta în continuare, Comisia nu a respectat în totalitate procedura prevăzută în Regulamentele nr. 1/2003 și nr. 773/2004 înainte de adoptarea deciziei atacate. Au fost efectuate, într-adevăr, mai multe acte de procedură importante în temeiul dispozițiilor în vigoare din cadrul Tratatului CECO (și doar în temeiul dispozițiilor respective). Totuși, chiar dacă dispozițiile în cauză sunt similare, ele nu sunt identice cu cele prevăzute la articolele 101 și 102 TFUE. În consecință, procedura urmată de Comisie în prezentele cauze a afectat posibilitatea autorităților de concurență ale statelor membre de a participa la aceasta. Participarea lor este importantă, iar faptul că ea nu a fost asigurată de Comisie nu poate fi trecută cu vederea.

9 *Al doilea motiv de recurs* în cauza C-85/15 P, *primul și al doilea motiv de recurs* în cauzele C-86/15 P și C-87/15 P, *al doilea motiv de recurs* în cauza C-88/15 P și *primul motiv de recurs* în cauza C-89/15 P.

10 În orice caz, chestiunea ridicată de motivele de recurs prezentate constă într-o pretinsă încălcare a unei cerințe fundamentale de procedură și, în consecință, poate fi invocată de Curte din oficiu. A se vedea în acest sens Hotărârea din 15 martie 2000, Cimenteries CBR și alții/Comisia (T-25/95, T-26/95, T-30/95-T-32/95, T-34/95-T-39/95, T-42/95-T-46/95, T-48/95, T-50/95-T-65/95, T-68/95-T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 și T-104/95, EU:T:2000:77, punctele 477-488).

11 A se vedea Hotărârea din 29 martie 2011, ArcelorMittal Luxemburg/Comisia și Comisia/ArcelorMittal Luxemburg și alții, (C-201/09 P și C-216/09 P, EU:C:2011:190, punctul 74), și Hotărârea ThyssenKrupp Nirosta/Comisia, (C-352/09 P, EU:C:2011:191, punctul 87).

12 A se vedea în acest sens articolul 33 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1/2003 și considerentul (1) al Regulamentului nr. 773/2004.

1. Procedura prevăzută de Regulamentele nr. 1/2003 și nr. 773/2004 a fost urmată după anularea Deciziei din 2002?

30. În prezenta cauză, decizia atacată precizează, în considerentul (370), că a fost „readoptată în conformitate cu normele procedurale din [Tratatul FUE] și cu legislația secundară care derivă din tratatul menționat, în special Regulamentul nr. 1/2003". Prin urmare, trebuie să se stabilească mai întâi dacă afirmația respectivă este exactă.

31. În acest sens, nu este contestat faptul că, după anularea Deciziei din 2002, nu au fost efectuate acte în conformitate cu procedura prevăzută de Regulamentele nr. 1/2003 și nr. 773/2004, cu excepția consultării Comitetului consultativ. Astfel, o nouă decizie – întemeiată pe articolul 7 alineatul (1) și pe articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003 – a fost adoptată după ce s-a acordat recurentelor posibilitatea de a prezenta observații referitoare la scrisoarea din 30 iunie 2008. Nu a fost emisă o nouă comunicare privind obiecțiunile și nu a avut loc o nouă audiere înainte de adoptarea deciziei.

32. În acest context, poate fi util să arătăm că Regulamentele nr. 1/2003 și nr. 773/2004 nu prevăd nicio excepție generală privind efectuarea celor două acte. Articolul 27 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1/2003 prevede că, înainte de adoptarea deciziilor prevăzute, printre altele, la articolele 7 și 23, Comisia trebuie să acorde întreprinderilor care fac obiectul investigațiilor „ocazia de a-și exprima punctul de vedere cu privire la obiecțiunile formulate de Comisie". Comisia poate să își fundamenteze deciziile „doar pe obiecțiunile asupra cărora părțile în cauză au putut prezenta comentarii". Articolul 27 alineatul (2) din același regulament prevede că „[d]repturile la apărare ale părților în cauză sunt pe deplin garantate în cadrul procedurilor". La rândul lor, articolele 10-14 din Regulamentul nr. 773/2004 se referă la obligația Comisiei de a emite o comunicare privind obiecțiunile și de a organiza, la cerere, o audiere. Modul imperativ utilizat în aceste dispoziții („Comisia transmite") nu lasă nicio îndoială asupra caracterului obligatoriu al cerințelor respective.

33. Comisia consideră însă că actele efectuate în temeiul Regulamentelor nr. 1/2003 și nr. 773/2004 nu erau necesare în procedurile aflate în discuție de vreme ce fuseseră efectuate acte similare înainte de adoptarea Deciziei din 2002. În opinia sa, anularea Deciziei din 2002 nu invalidează actele menționate. În susținerea argumentului său, Comisia face referire la jurisprudența citată de Tribunal în hotărârile sale și, în special, la Hotărârea PVC II [13].

34. În Hotărârea PVC II, Curtea a respins argumentele reclamantelor privind încălcarea dreptului lor la apărare pentru motivul că, după anularea primei decizii, Comisia nu organizase încă o audiere înainte de adoptarea unei noi decizii și nu a consultat din nou Comitetul consultativ. În special, Curtea a amintit jurisprudența constantă potrivit căreia anularea unei măsuri a Uniunii nu afectează în mod necesar actele pregătitoare, întrucât procedura de înlocuire a unui asemenea act poate, în principiu, să fie reluată chiar din momentul în care a apărut ilegalitatea [14].

35. În consecință, trebuie să analizăm dacă jurisprudența menționată este aplicabilă în cauzele de față. În opinia noastră, această jurisprudență ar fi aplicabilă în două situații: (i) dacă procedura prevăzută în prezent de Regulamentele nr. 1/2003 și nr. 773/2004 a fost urmată în mod corect înainte de anularea Deciziei din 2002 sau (ii) dacă actele de procedură efectuate în temeiul unor norme procedurale diferite pot fi considerate echivalente cu cele care ar fi trebuit să fie realizate în temeiul Regulamentelor nr. 1/2003 și nr. 773/2004. Cele două ipoteze vor fi verificate pe rând.

13 Hotărârea din 15 octombrie 2002, Limburgse Vinyl Maatschappij și alții/Comisia, (C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P-C-252/99 P) și (C-254/99 P, EU:C:2002:582) (denumită în continuare „Hotărârea PVC II").

14 A se vedea punctele 70-119 și în special punctul 73 din Hotărârea PVC II.

2. Procedura prevăzută în Regulamentele nr. 1/2003 și nr. 773/2004 a fost urmată înainte de anularea Deciziei din 2002?

36. Întrucât Regulamentele nr. 1/2003 și nr. 773/2004 nu erau în vigoare la data faptelor, trebuie să se facă referire la dispozițiile corespunzătoare din Regulamentele nr. 17/62 și nr. 2842/98 [15].

37. Această întrebare are însă un răspuns foarte direct. Potrivit considerentului (352) al Deciziei din 2002:

„În această perspectivă, aplicarea Regulamentului nr. 17 în continuarea procedurii este conformă principiului potrivit căruia normele de procedură aplicabile sunt cele în vigoare la data adoptării măsurii în discuție. În aceeași perspectivă, nu s-a considerat necesar să se repete prima audiere la care nu participaseră reprezentanții statelor membre, deoarece regulile de procedură CECO în vigoare la acea dată nu prevedeau o astfel de participare. În plus, astfel cum se subliniază [în Comunicarea] [din 18 iunie 2002], trebuie să se considere că măsurile procedurale care au fost adoptate în mod legal în temeiul dispozițiilor CECO îndeplineau, la data ieșirii din vigoare a Tratatului CECO, condițiile prevăzute de măsurile procedurale corespondente instituite prin Tratatul CE. Este important să se sublinieze, de asemenea, că nu există nicio legătură formală între dispozițiile referitoare la participarea statelor membre la audiere […] și cele referitoare la consultarea Comitetului consultativ […]” [16].

38. Astfel, în esență, Comisia a afirmat în mod expres că nu a urmat în totalitate procedura prevăzută de Regulamentele nr. 17/62 și nr. 2842/98. Ea nu a considerat că este necesar să procedeze astfel întrucât, în opinia sa, actele de procedură efectuate în contextul cadrului juridic instituit prin Tratatul CECO respectau standardele impuse de dispozițiile corespunzătoare din Tratatul CE.

39. În acest stadiu, trebuie să se verifice dacă susținerile menționate sunt corecte. Totuși, în prealabil, trebuie să facem următoarele mențiuni.

40. Chiar și înainte de adoptarea Deciziei din 2002, Comisia a efectuat anumite acte de procedură în temeiul Regulamentului nr. 17/62. În special, după cum am menționat la punctul 13 de mai sus, Comisia a adoptat o comunicare suplimentară privind obiecțiunile la 12 august 2002, iar la 30 septembrie 2002, a avut loc o a doua audiere, în prezența reprezentanților statelor membre.

41. Cu toate acestea, nu se contestă faptul că actele respective privesc doar dispozițiile procedurale aplicabile și consecințele care decurg din dispozițiile amintite. Aspectele care țin de fondul cazurilor nu au fost în general analizate, nici în comunicarea suplimentară privind obiecțiunile, nici în cadrul celei de a doua audieri. Astfel, dacă a existat o procedură validă potrivit normelor CE, această procedură viza doar aspecte de natură procedurală, iar nu și de fond.

3. Actele de procedură efectuate în temeiul dispozițiilor Tratatului CECO sunt acte pregătitoare valide pentru decizia atacată?

42. Trebuie să analizăm acum dacă – după cum susține Comisia – actele de procedură efectuate în contextul cadrului instituit prin Tratatul CECO înainte de adoptarea deciziei din 2002 îndeplinesc cerințele dispozițiilor corespunzătoare din Tratatul CE/UE. Astfel, la fel ca în cauza PVC II, nu există nicio îndoială că în prezentele cauze actele de procedură efectuate înainte de adoptarea deciziei din 2002 rămân, în principiu, valide.

15 Regulamentul (CE) al Comisiei din 22 decembrie 1998 privind audierea părților în anumite proceduri în conformitate cu articolele [101 și 102 din TFUE] (JO 1998, L 354, p. 18).

16 A se vedea punctul 20 din Hotărârile din 2007.

43. Întrucât actele de procedură invocate de Comisie au fost efectuate, în cea mai mare parte, în vederea adoptării unei decizii întemeiate pe articolul 65 alineatele (4) și (5) CO, trebuie să se verifice dacă ele pot fi considerate „acte pregătitoare”[17] pentru adoptarea unei decizii întemeiate pe articolul 7 alineatul (1) și pe articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003.

44. Considerăm că răspunsul este negativ. De fapt, considerăm că există anumite diferențe importante între situația examinată de Curte în cauza PVC II și cea din prezentele cauze.

45. În primul rând, în prima cauză, Curtea a analizat două decizii succesive care au avut aceleași temeiuri juridice și care erau în esență identice. Punctul 98 din hotărâre, care este deosebit de sugestiv în acest sens, precizează: „[a]tunci când, ca urmare a anulării unei decizii în materie de concurență, Comisia alege să repare nelegalitatea sau nelegalitățile constatate și să adopte o decizie identică ce nu este afectată de aceste nelegalități, decizia respectivă se referă la aceleași obiecțiuni, cu privire la care întreprinderile s-au pronunțat deja”. În prezentele cauze, decizia atacată nu este însă identică cu decizia anterioară anulată de Tribunal. Cele două decizii se întemeiază pe dispoziții legale diferite, care fac parte din două ansambluri de norme similare și strâns legate între ele, dar distincte.

46. Acest fapt nu este un detaliu nesemnificativ. În sistemul instituit prin tratatele Uniunii Europene, care se bazează pe principiul atribuirii, alegerea temeiului juridic corect al unui act al instituțiilor are o importanță constituțională. De alegerea respectivă depinde competența Uniunii de a acționa, scopurile în care poate să acționeze și procedura pe care va trebui să o urmeze în cazul în care acționează.

47. Atunci când a adoptat decizia atacată, Comisia a utilizat competențele conferite de Regulamentele nr. 1/2003 și nr. 773/2004. Acesta este un ansamblu de competențe diferite de cele pe care i le-a conferit Tratatul CECO anterior ieșirii sale din vigoare. După cum am menționat, deși cele două sisteme sunt în mare măsură similare, ele nu sunt identice. Utilizarea unuia sau a altuia dintre ansamblurile de competențe poate avea anumite consecințe juridice: de exemplu, limita superioară a amenzilor care pot fi aplicate de Comisie – o chestiune dezbătută pe larg în cursul procedurii desfășurate în fața Comisiei și în primă instanță. În mod evident, pot exista și altele.

48. În scrisoarea sa din 30 iunie 2008, Comisia a minimalizat importanța acestei chestiuni, afirmând că anularea deciziei din 2002 a avut consecințe limitate, impunând doar utilizarea unui temei juridic diferit. Indiferent dacă acest aspect este adevărat, recurentele aveau o opinie diferită și, probabil, erau îndreptățite să își dezvolte argumentele în contextul procedurii prevăzute de Regulamentele nr. 1/2003 și nr. 773/2004. Considerăm că înlocuirea temeiului juridic al unui act poate fi cu greu calificată ca fiind o simplă „rectificare a [unei] ilegalități”, aceasta fiind situația care a fost analizată de Curte în Hotărârea PVC II.

49. În al doilea rând și mai important, după cum am menționat la punctul 38 de mai sus, nu a existat o procedură – desfășurată în temeiul dispozițiilor Regulamentelor nr. 17/62 și nr. 2842/98 care corespund celor prevăzute în prezent de Regulamentele nr. 1/2003 și nr. 773/2004 – care putea fi reluată de Comisie astfel încât să treacă *imediat* la adoptarea noii decizii. Altfel spus, nu se poate contesta faptul că procedura prevăzută de Regulamentele nr. 17/62 și nr. 2842/98 nu a fost respectată în mod complet și coerent înainte de adoptarea Deciziei din 2002.

17 A se vedea Hotărârea din 12 noiembrie 1998, Spania/Comisia (C-415/96, EU:C:1998:533, punctul 32 și jurisprudența citată).

50. În acest context, poate fi util să precizăm că articolul 34 alineatul (2) („Dispoziții tranzitorii”) din Regulamentul nr. 1/2003 prevede: „Actele de procedură efectuate în temeiul Regulamentului nr. 17 […] rămân în vigoare în scopul aplicării prezentului regulament” [18]. Nu se menționează în mod expres actele efectuate în temeiul dispozițiilor Tratatului CECO, în pofida faptului că tratatul în cauză ieșise din vigoare doar cu câteva luni înainte de adoptarea Regulamentului nr. 1/2003.

51. În consecință, recurentele susțin că ar fi trebuit să fie emisă o nouă comunicare privind obiecțiunile înainte de adoptarea deciziei atacate.

52. Observăm din nou, în această privință, că în comunicarea suplimentară privind obiecțiunile din 12 august 2002 a fost inclusă o referire la Regulamentul nr. 17/62, dar privește doar alegerea temeiului juridic corespunzător și alte chestiuni care decurg din aceasta. Astfel, se poate susține probabil că respectiva comunicare privind obiecțiunile din 26 martie 2002, astfel cum a fost completată prin scrisoarea din 30 iunie 2008, ar putea să îndeplinească cerințele Regulamentului nr. 1/2003.

53. Pe de o parte, este adevărat că, în mod repetat, Curtea a subliniat rolul-cheie jucat de comunicarea privind obiecțiunile în cadrul unei proceduri având ca obiect încălcarea normelor de concurență, referindu-se la actul respectiv ca fiind o „*garanție procedurală esențială*” pentru asigurarea respectării dreptului la apărare al întreprinderilor [19]. Pe de altă parte, nu pare totuși să existe nicio diferență majoră între o comunicare privind obiecțiunile adoptată în temeiul normelor Tratatului CECO și una adoptată în temeiul normelor Tratatului CE/UE. În plus, deși scrisoarea din 30 iunie 2008 nu a fost intitulată în mod oficial „comunicare suplimentară privind obiecțiunile”, prin aceasta părțile în cauză au fost informate despre obiecțiunile ridicate împotriva lor (fie și doar prin trimitere la comunicarea anterioară privind obiecțiunile), oferindu-le posibilitatea să prezinte observații, după cum impun articolul 27 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1/2003 și articolul 10 alineatul (1) din Regulamentul nr. 773/2004.

54. Cu toate acestea, nu este necesar să se mai analizeze în continuare dacă Comisia a emis o comunicare privind obiecțiunile în conformitate cu dispozițiile Regulamentelor nr. 1/2003 și nr. 773/2004, de vreme ce, în orice caz, este clar că cel puțin un alt act de procedură efectuat în temeiul normelor Tratatului CECO nu respectă cerințele prevăzute de normele Tratatului CE/UE.

55. În conformitate cu articolul 12 din Regulamentul nr. 773/2004, Comisia trebuie să ofere părților cărora le-a adresat comunicarea privind obiecțiunile posibilitatea de a-și elabora argumentele în cadrul unei audieri, dacă acestea solicită acest lucru. Prin faptul că nu a emis o nouă comunicare suplimentară privind obiecțiunile, Comisia a privat în esență părțile de dreptul lor de a solicita o asemenea audiere. După cum am afirmat mai sus, nu se contestă că nu a avut loc o nouă audiere înainte de adoptarea deciziei atacate.

56. Organizarea unei audieri este însă un act de procedură de mare importanță în cadrul sistemului prevăzut de legiuitorul Uniunii pentru punerea în aplicare a normelor Uniunii în domeniul concurenței. Unul dintre motivele principale este că, potrivit articolului 14 din Regulamentul nr. 773/2003, autoritățile de concurență ale statelor membre sunt invitate să participe la audiere. Participarea lor la audiere nu este o simplă formalitate întrucât reprezentanții acestor autorități fac parte din Comitetul consultativ care, în conformitate cu articolul 14 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1/2003, trebuie să fie consultat de către Comisie înainte de luarea oricărei decizii în temeiul, printre altele, al articolelor 7 și 23 din același regulament. Deși este adevărat că, după cum susține Comisia, nu există o legătură expresă între cele două acte de procedură, nu poate fi contestat faptul că primul este în foarte mare măsură util pentru cel de al doilea.

18 O normă similară apare la articolul 19 („Dispoziții tranzitorii”) din Regulamentul nr. 773/2004.

19 A se vedea în acest sens Hotărârea din 5 martie 2015, Comisia și alții/Versalis și alții (C-93/13 P și C-123/13 P, EU:C:2015:150, punctele 93-95, precum și jurisprudența citată).

57. Prin urmare, ar fi trebuit ca recurentele să aibă posibilitatea de a-și elabora oral argumentele împotriva propunerii de decizie a Comisiei, în prezența reprezentanților autorităților de concurență ale statelor membre. Posibilitatea ca rezultatul procedurii să fi fost, cel puțin într-o anumită măsură, diferit nu poate fi exclusă, întrucât autoritățile respective puteau să influențeze Comisia prin intermediul Comitetului consultativ, care s-a întrunit înainte de adoptarea deciziei atacate. După cum precizează articolul 14 alineatul (5) din Regulamentul nr. 1/2003, Comisia ar trebui să „ia în considerare în cât mai mare măsură avizul emis de Comitetul consultativ. Comisia informează Comitetul cu privire la modul în care a ținut cont de avizul acestuia”. Rolul Comitetului consultativ este – am putea adăuga – deosebit de important în sistemul descentralizat de punere în aplicare instituit odată cu intrarea în vigoare a Regulamentului nr. 1/2003, după cum reiese din considerentul (19) al Regulamentului nr. 1/2003.

58. Este esențial că Tribunalul însuși a recunoscut faptul că audierea la care reprezentanții autorităților de concurență ale statelor membre au participat înainte de adoptarea Deciziei din 2002 nu a privit fondul cazului, ci doar aplicarea *ratione temporis* a Tratatelor CECO și CE în cazul presupuselor încălcări [20]. În consecință, nu se poate considera că audierile care au avut loc înainte de adoptarea Deciziei din 2002 îndeplinesc cerințele prevăzute la articolul 14 din Regulamentul nr. 773/2004, contrar poziției adoptate de Tribunal.

59. O dezbatere care ar fi implicat mai deplin autoritățile de concurență ale statelor membre, în special ale celui italian – atât în cursul audierii, cât și în cadrul Comitetului consultativ – ar fi fost, în opinia noastră, cu atât mai adecvată în prezenta cauză cu cât presupusele încălcări sunt legate de teritoriul unui singur stat membru, și anume Italia. Mai mult, nu considerăm că o asemenea cerință formală ar fi însemnat impunerea unei sarcini deosebit de împovărătoare sau care să necesite un timp considerabil pentru Comisie.

60. Faptul că autoritățile respective au fost – pentru a utiliza expresia folosită de Tribunal în hotărârile atacate – „pe deplin informate” de către Comisie despre derularea procedurii prin intermediul altor mijloace este în mod vădit nerelevant [21]. Comisia nu poate desfășura o procedură *sui generis* care implică autoritățile de concurență ale statelor membre în mod informal, în loc să respecte procedura prevăzută de legiuitorul Uniunii în Regulamentele nr. 1/2003 și nr. 773/2004.

61. Pe baza considerațiilor precedente, apreciem că procedura urmată de Comisie pentru adoptarea deciziei atacate nu a respectat dispozițiile Regulamentelor nr. 1/2003 și nr. 773/2004. În special, considerăm că a fost încălcat articolul 12 alineatul (1) din Regulamentul nr. 773/2004 și, în consecință, a fost încălcat dreptul la apărare al recurentelor.

62. Având în vedere cele de mai sus, concluzionăm că, în mod eronat, s-a respins, prin hotărârile atacate, obiecția recurentelor cu privire la această chestiune și, prin urmare, hotărârile atacate și decizia atacată ar trebui anulate.

B – Alte motive de recurs

63. În cazul în care Curtea nu este de acord cu aprecierea noastră referitoare la motivele de recurs analizate mai sus, considerăm că recursurile trebuie să fie respinse în tot de către Curte, cu o excepție (limitată) care privește recursul formulat de Ferriere Nord. În continuare, vom aborda mai detaliat doar trei dintre problemele ridicate prin aceste recursuri. Majoritatea motivelor de recurs vor fi tratate în schimb doar în mod concis întrucât, după cum am menționat mai sus, ele par să fie în mod vădit inadmisibile sau nefondate.

20 A se vedea Hotărârea din 9 decembrie 2014 (Alfa Acciai/Comisia, T-85/10, nepublicată, EU:T:2014:1037, punctul 148).

21 A se vedea Hotărârea din 9 decembrie 2014 (Alfa Acciai/Comisia, T-85/10, nepublicată, EU:T:2014:1037, punctul 149).

1. Durata excesivă a procedurii desfășurate în fața Tribunalului

64. Cu excepția societății Ferriere Nord, toate celelalte recurente critică durata procedurii în primă instanță [22]. Ele subliniază că întreaga procedură a durat aproape cinci ani și arată că au trecut trei ani și două luni între sfârșitul procedurii scrise și deschiderea procedurii orale. În opinia lor, Tribunalul nu s-a pronunțat asupra cauzelor lor în termen rezonabil, încălcând astfel articolul 47 al doilea paragraf din cartă și articolul 6 alineatul 1 din CEDO. Pentru acest motiv, Feralpi, Valsabbia și Alfa Acciai solicită Curții reducerea amenzii care le-a fost aplicată, în concordanță cu Hotărârea Curții Baustahlgewebe [23]. În subsidiar, societățile respective solicită Curții să constate că, din cauza duratei sale, procedura desfășurată în fața Tribunalului a încălcat articolul 47 al doilea paragraf din cartă și articolul 6 alineatul (1) din CEDO. Riva Fire adresează aceeași solicitare Curții.

65. În opinia noastră, cererile menționate trebuie să fie respinse. În ceea ce privește, în primul rând, cererea de reducere a amenzilor, observăm următoarele.

66. După cum recunosc recurentele însele, Curtea a clarificat, în mai multe hotărâri, care sunt căile de atac aflate la dispoziția persoanelor private care consideră că Curtea de Justiție a Uniunii Europene (și anume Curtea ca instituție) sau, mai exact, una dintre instanțele sale, a încălcat dreptul lor fundamental la audiere într-un termen rezonabil. Cu privire la o presupusă încălcare a acestui drept de către Tribunal, în cauzele Der Grüne Punkt și Gascogne Sack, Curtea a decis că, atunci când nu există indicii potrivit cărora durata excesivă a procedurii a avut o influență asupra soluționării litigiului prin hotărârea atacată, nerespectarea unui termen de soluționare rezonabil nu poate conduce la anularea hotărârii în cauză. În plus, Curtea a statuat că un recurent nu poate să repună în discuție problema validității sau a cuantumului unei amenzi numai pentru motivul nerespectării unui termen de soluționare rezonabil, deși toate motivele îndreptate împotriva constatărilor Tribunalului referitoare la cuantumul amenzii respective și conduita sancționată astfel au fost respinse ca nefondate [24].

67. De asemenea, Curtea a arătat că decizia sa în cauza Baustahlgewebe a fost justificată de motive legate de pragmatism și de economie judiciară, dar că, în principiu, o cerere de despăgubire pentru prejudiciul cauzat prin nerespectarea de către Tribunal a unui termen de soluționare rezonabil nu poate fi adresată în mod direct Curții în contextul unui recurs. O asemenea cerere trebuie să fie introdusă în fața Tribunalului în temeiul articolelor 268 și 340 TFUE [25].

68. În esență, considerăm că jurisprudența Baustahlgewebe a făcut obiectul unui reviriment din partea Curții. În orice caz, nu vedem în prezentele cauze, niciun motiv care ar putea justifica întoarcerea la această orientare a jurisprudenței – dacă s-ar considera că este încă aplicabilă în împrejurări excepționale.

69. Recurentele susțin că ar fi oportun să se urmeze jurisprudența Baustahlgewebe în prezentele cauze întrucât procedura îndelungată în fața Tribunalului a constituit ultima etapă a procedurii în ansamblul său, care a inclus două faze administrative înaintea Comisiei [26] și încă un ansamblu de proceduri în fața instanțelor Uniunii.

22 *Al șaselea motiv de recurs* în cauza C-85/15 P și *al patrulea motiv de recurs* în cauzele C-86/15 P și C-87/15 P. În ceea ce privește cauza C-89/15 P, Riva Fire nu face referire la acest aspect ca fiind un motiv de recurs, ci o „cerere incidentală”.

23 Hotărârea din 17 decembrie 1998, Baustahlgewebe/Comisia (C-185/95 P, EU:C:1998:608).

24 Hotărârea din 16 iulie 2009, Der Grüne Punkt – Duales System Deutschland/Comisia (C-385/07 P, EU:C:2009:456, punctele 190-196), și Hotărârea din 26 noiembrie 2013, Gascogne Sack Deutschland/Comisia (C-40/12 P, EU:C:2013:768, punctele 81-85).

25 Hotărârea din 26 noiembrie 2013, Gascogne Sack Deutschland/Comisia, (C-40/12 P, EU:C:2013:768, punctele 86-89).

26 Observăm în trecere că atât prima, cât și a doua procedură înaintea Comisiei au fost relativ rapide (a se vedea punctele 13-17 din prezentele concluzii).

70. Este posibil ca situația în care s-au aflat recurentele să fie regretabilă, dar ea nu este în niciun caz excepțională. Posibilitatea ca autoritățile administrative ale Uniunii și, după caz, autoritățile judiciare ale Uniunii să examineze de mai multe ori cauzele întreprinderilor, într-o situație cum este cea a recurentelor, este consecința firească a modului în care autorii tratatelor și legiuitorul Uniunii au conceput sistemul de guvernanță în acest domeniu. De fapt, cerința privind efectuarea mai multor acte de procedură (care este posibil să necesite mult timp) înainte de adoptarea unei decizii finale de către autoritatea competentă este destinată să asigure nu doar un rezultat corect, ci și corectitudinea procedurii în sine.

71. Durata procedurilor administrative și judiciare în ansamblul lor este, cel mult, un element de care instanțele Uniunii poate ține cont, în cadrul procedurii inițiate în temeiul articolului 268 TFUE, pentru a stabili dacă recurentele au dreptul la despăgubiri în conformitate cu articolul 340 alineatul (2) TFUE și, în caz afirmativ, cuantumul despăgubirilor respective.

72. Astfel, concluzionăm că, indiferent de conținutul argumentelor lor, Curtea trebuie să respingă cererea societăților Feralpi, Valsabbia și Alfa Acciai de reducere a cuantumului amenzilor aplicate acestora. În sfârșit, în ceea ce privește cererea prin care recurentele au solicitat Curții doar să constate că a existat o asemenea încălcare, propunem Curții să respingă și această cerere.

73. Este adevărat că, în mai multe hotărâri, Curtea a afirmat că, atunci când în cauza aflată pe rolul său este clar, fără a fi necesar ca părțile să furnizeze probe în acest sens, că Tribunalul și-a încălcat în mod suficient de grav obligația de judecare a cauzei într-un termen rezonabil, Curtea poate să constate acest fapt în hotărârea sa [27].

74. Considerăm că nu este convingătoare abordarea adoptată de Curte în hotărârile menționate. În cuprinsul acestora, Curtea s-a pronunțat cu privire la această chestiune fără ascultarea părții responsabile pentru presupusa încălcare: astfel, cealaltă parte din procedura de recurs era Comisia, iar nu Curtea de Justiție a Uniunii Europene. Cu toate acestea, după cum a confirmat recent Tribunalul, într-o eventuală acțiune privind încălcarea dreptului la judecarea cauzei în termen rezonabil de către Curtea de Justiție a Uniunii Europene sau, mai precis, de către una dintre instanțele sale, instituția menționată este cea care trebuie să fie pârâta [28]. Suntem de acord cu această opinie. Deja în anul 1973, Curtea a statuat că, „în cazul în care este angajată [răspunderea extracontractuală a Uniunii] ca urmare a faptei uneia dintre instituțiile sale, [Uniunea] trebuie să fie reprezentată în fața Curții de către instituția sau instituțiile cărora li se impută faptul generator al prejudiciului” [29]. În final, doar instituția răspunzătoare pentru presupusa încălcare este cea care are nu doar autoritatea, ci și capacitatea materială de a prezenta argumentele de drept și de fapt în apărarea sa.

75. Prin urmare, considerăm că jurisprudența Curții menționată de recurente – pe care nu recomandăm Curții să o mai urmeze în viitor – are sens doar dacă este limitată la împrejurări efectiv excepționale în care durata procedurii este atât de vădit și indiscutabil nerezonabilă încât, în mod obiectiv, nu poate fi justificată în nicio împrejurare. Cu excepția unor asemenea situații excepționale, o cerere referitoare la încălcarea dreptului la judecarea cauzei într-un termen rezonabil trebuie să fie soluționată în mod necesar doar după o procedură în contradictoriu în care pârâtul a avut posibilitatea să își prezinte contraargumentele și, atunci când este cazul, să aducă probe în sprijinul lor. După cum a afirmat Curtea în mod constant, „caracterul rezonabil al termenului trebuie apreciat

27 Hotărârea din 26 noiembrie 2013, Gascogne Sack Deutschland/Comisia (C-40/12 P, EU:C:2013:768), Hotărârea din 12 noiembrie 2014, Guardian Industries și Guardian Europe/Comisia (C-580/12 P, EU:C:2014:2363), Hotărârea din 9 iunie 2016, CEPSA/Comisia (C-608/13 P, EU:C:2016:414), și Hotărârea din 9 iunie 2016, Repsol Lubricantes y Especialidades și alții/Comisia (C-617/13 P, EU:C:2016:416).

28 A se vedea printre altele Ordonanța din 6 ianuarie 2015, Kendrion/Curtea de Justiție (T-479/14, nepublicată, EU:T:2015:2), Ordonanța din 9 ianuarie 2015, Marcuccio/Uniunea Europeană, (T-409/14, nepublicată, EU:T:2015:18), și Ordonanța din 13 februarie 2015, Aalberts Industries/Uniunea Europeană, (T-725/14, nepublicată, EU:T:2015:107).

29 Hotărârea din 13 noiembrie 1973, Werhahn Hansamühle și alții/Consiliul și Comisia (63/72-69/72, EU:C:1973:121, punctul 7), confirmată de Hotărârea din 23 martie 2004, Ombudsman/Lamberts (C-234/02 P, EU:C:2004:174).

în funcție de circumstanțele proprii fiecărei cauze și în special în funcție de importanța litigiului pentru persoana interesată, de complexitatea cauzei, precum și de comportamentul reclamantului și de cel al autorităților competente”[30]. Considerăm că, în majoritatea cazurilor, această apreciere a tuturor împrejurărilor nu este în niciun caz un exercițiu simplu și direct.

76. În aceste condiții, trebuie să subliniem că o perioadă de aproape cinci ani pentru soluționarea unui grup de cauze cum sunt cele de față, deși este importantă, nu este în mod necesar nerezonabilă. Acest lucru este valabil cu atât mai mult cu cât istoria frământată și îndelungată a înțelegerilor de pe piața fier-betonului în fața Comisiei și a instanțelor Uniunii pare să indice existența unei situații juridice destul de complexe.

77. Mai mult, spre deosebire de ceea ce susțin recurentele, o perioadă de trei ani și două luni între încheierea procedurii scrise și inițierea procedurii orale nu demonstrează că Tribunalul a fost inactiv în perioada respectivă. După cum este bine știut, în perioada menționată se efectuează mai multe acte de procedură, deși este posibil să nu fie evident pentru părți. Personal, avem îndoieli cu privire la faptul că durata perioadei dintre încheierea procedurii scrise și inițierea procedurii orale este un semn de inerție din partea Tribunalului[31]. Mai general, în opinia noastră, ar fi artificial să se încerce împărțirea procedurii în ansamblul său în faze diferite, pentru a aprecia caracterul rezonabil al duratei uneia sau a mai multor faze în „izolare clinică” față de celelalte faze: durata totală a procedurii pare să fie un punct de referință mai adecvat.

78. Prin urmare, considerăm că, în prezentele cauze, Curtea nu se află în situația menționată la punctul 73 de mai sus. În cauzele în discuție, prezentarea de către părți a unor argumente și probe suplimentare în cursul unei proceduri în contradictoriu pare necesară pentru a permite Curții să se pronunțe asupra aspectului dacă durata procedurii în fața Tribunalului nu a fost rezonabilă[32].

79. În concluzie, acest motiv de recurs trebuie să fie respins. Dacă recurentele consideră că, la soluționarea cauzei lor, Tribunalul a încălcat articolul 47 al doilea paragraf din cartă, ele pot introduce o acțiune în despăgubire în materia răspunderii extracontractuale a Uniunii în temeiul articolului 268 și al articolului 340 al doilea paragraf TFUE.

2. Încălcare repetată

80. Prin *al șaptelea motiv de recurs*, Ferriere Nord susține că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept prin respingerea argumentului său potrivit căruia creșterea amenzii aplicate pentru motive de încălcare repetată era nelegală întrucât Comisia nu a făcut referire la această circumstanță agravantă în comunicarea sa privind obiecțiunile din 26 martie 2002. Comisia a afirmat doar că va ține cont de toate circumstanțele atenuante și agravante la stabilirea amenzilor, având în vedere conduita fiecărei întreprinderi. O afirmație atât de vagă este, în opinia Ferriere Nord, inadecvată pentru a permite unei întreprinderi să își exercite dreptul la apărare.

81. În plus, prin *al optulea motiv de recurs*, Ferriere Nord critică Tribunalul pentru faptul că a apreciat că perioada care trebuie luată în considerare pentru verificarea aplicării circumstanței agravante respective este perioada dintre constatarea primei încălcări de către Comisie și începutul noii conduite nelegale a aceleiași întreprinderi. Ferriere Nord consideră că perioada respectivă ar trebui să înceapă

30 A se vedea printre altele Hotărârea din 17 decembrie 1998, Baustahlgewebe/Comisia (C-185/95 P, EU:C:1998:608, punctul 29), și Hotărârea PVC II, punctul 210.

31 Camera competentă să soluționeze o cauză poate decide să „concentreze” în cât mai mare măsură activitatea înainte de a avea loc ședința sau, dimpotrivă, să organizeze o ședință la scurt timp după încheierea procedurii scrise, lăsând părți semnificative ale activității să fie efectuate după ședință. Alegerea între aceste opțiuni poate depinde de mai mulți factori: metodele de lucru ale judecătorilor din completul de judecată al camerei care soluționează cauza, volumul de lucru la un moment dat și caracteristicile specifice ale fiecărei cauze (de exemplu, aspectul dacă trebuie sau nu trebuie să fie clarificate multe chestiuni în cadrul ședinței). În mod evident, trecerea unei perioade scurte între procedura scrisă și cea orală nu ajută prea mult părțile dacă, ulterior, deliberarea este deosebit de lungă.

32 A se vedea Hotărârea din 14 septembrie 2016, Trafilerie Meridionali/Comisia (C-519/15 P, nepublicată, EU:C:2016:682, punctul 68).

mai degrabă în ziua în care a încetat prima încălcare. În cazul său, aceasta ar însemna că au trecut aproximativ 13 ani între prima și a doua încălcare. S-ar putea susține că, având în vedere durata perioadei menționate, nu este imposibil ca organele sale de conducere să nu fi avut cunoștință de prima decizie a Comisiei și, astfel, în conformitate cu principiul *in dubio pro reo*, nu ar fi trebuit să se aplice circumstanța agravantă a încălcării repetate.

82. În sfârșit, prin *al nouălea motiv de recurs*, Ferriere Nord susține că – în cazul în care Curtea va accepta al patrulea său motiv de recurs [33] – încălcarea ar trebui să fie considerată mai puțin gravă decât cea pretinsă în decizia atacată. Dacă aceasta este situația, Tribunalul a interpretat și a aplicat în mod eronat principiul proporționalității: o majorare cu 50 % a amenzii pentru o conduită de o gravitate mai redusă pare să fie disproporționată.

83. Vom începe cu *al optulea motiv de recurs*.

84. De la bun început, reamintim că, potrivit unei jurisprudențe constante, faptul că încălcările sunt repetate (ceea ce este desemnat în mod obișnuit prin termenul „recidivă) este unul dintre factorii care trebuie luați în considerare la analizarea gravității unei încălcări a normelor de concurență ale Uniunii pentru stabilirea cuantumului amenzii care trebuie să fie aplicată contravenientului [34]. Motivul, după cum a precizat Tribunalul, este acela că „o încălcare repetată constituie dovada faptului că sancțiunea aplicată anterior nu a avut un efect suficient de descurajator” [35]. Prin urmare, în general, se consideră că recidiva justifică aplicarea unor amenzi mai mari [36], pentru a determina contravenientul să își schimbe conduita [37].

85. Cu toate acestea, Curtea a precizat, de asemenea, că, în vederea respectării principiilor securității juridice și proporționalității, majorarea amenzii aplicate unei întreprinderi pentru motive de recidivă nu poate fi automată. În acest context, Comisia trebuie să țină seama de toate împrejurările fiecărui caz și, în special, de timpul care s-a scurs între încălcarea care este investigată și o încălcare anterioară a normelor de concurență [38].

86. Având în vedere cele de mai sus, *al optulea motiv de recurs* al societății Ferriere Nord pare să fie nefondat. În primul rând, considerăm că metoda utilizată de Tribunal pentru calcularea perioadei în cauză – timpul care s-a scurs între constatarea primei încălcări de către Comisie și începutul unei noi conduite nelegale a aceleiași întreprinderi – este corectă, pentru motivele prezentate la punctele 342 și 343 din hotărârea atacată: o încălcare repetată impune în mod necesar o constatare de către Comisie a unei încălcări anterioare și începe să existe atunci când începe conduita care încalcă articolul 101 sau 102 TFUE. Prin urmare, în mod corect Tribunalul a apreciat că perioada respectivă din prezenta cauză a durat mai puțin de patru ani.

33 Acest motiv de recurs privește natura și durata participării societății Ferriere Nord la încălcare: a se vedea punctul 117 de mai jos din prezentele concluzii.

34 A se vedea în acest sens Hotărârea din 7 ianuarie 2004, Aalborg Portland și alții/Comisia (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P și C-219/00 P, EU:C:2004:6, punctul 91), Hotărârea din 8 februarie 2007, Groupe Danone/Comisia (C-3/06 P, EU:C:2007:88, punctele 26, 29 și 39), și Hotărârea din 17 iunie 2010, Lafarge/Comisia (C-413/08 P, EU:C:2010:346, punctele 61-65).

35 Hotărârea din 27 iunie 2012, YKK și alții/Comisia (T-448/07, nepublicată, EU:T:2012:322, punctul 211 și jurisprudența citată).

36 A se vedea de exemplu OCDE, Masa rotundă privind promovarea respectării dreptului concurenței – Document de analiză întocmit de Secretariat, DAF/COMP(2011)4 din 1 iunie 2001, punctul 2.

37 Hotărârea din 8 februarie 2007, Groupe Danone/Comisia (C-3/06 P, EU:C:2007:88, punctul 39).

38 Hotărârea din 8 februarie 2007, Groupe Danone/Comisia (C-3/06 P, EU:C:2007:88, punctul 39), și Hotărârea din 17 iunie 2010, Lafarge/Comisia (C-413/08 P, EU:C:2010:346, punctele 69 și 70).

87. În al doilea rând, faptul că este posibil ca una sau mai multe persoane din conducerea actuală a societății să nu fi avut cunoștință de existența acelei decizii sau de consecințele legale care decurg din ea, este lipsit de importanță [39]. Mai întâi, afirmația potrivit căreia conducerea superioară a societății Ferriere Nord ar fi putut să nu fi avut cunoștință de decizia anterioară a Comisiei este greu de crezut. Pe de o parte, Comisia a făcut referire în cadrul ședinței la un document, menționat în decizia atacată, care a arătat că, în anul 1997, conducerea societății Ferriere Nord a avut cunoștință de decizia anterioară a Comisiei, precum și de noua încălcare aflată în desfășurare. Ferriere Nord nu a contestat acest fapt. Pe de altă parte, Ferriere Nord a atacat decizia 89/515/CEE [40] în fața instanțelor Uniunii prin intermediul unei proceduri care s-a încheiat în iulie 1997 [41]. În acest context, poate fi util să arătăm că situațiile financiare impun unei societăți să dezvăluie pasivele eventuale care includ pierderile și amenzile anticipate la capătul unor litigii [42]. Prin urmare, considerăm că un om de afaceri diligent și prudent nu putea și nu trebuia să ignore existența deciziei anterioare.

88. Mai important totuși, se prezumă că, în general, conducerea cunoaște modul în care acționează întreprinderea – sau a acționat, în trecutul recent – pe piață. Nu există niciun temei pentru a susține că o întreprindere trebuie să scape de răspundere pentru simplul fapt că este posibil ca organele sale de conducere să nu fi avut cunoștință de o anumită conduită. O întreprindere trebuie să răspundă din punct de vedere juridic pentru conduita sa trecută și prezentă, indiferent dacă anumite persoane din cadrul conducerii sale (sau unele organe ale societății) au sau nu au cunoștință despre o anumită conduită a întreprinderii. Trebuie să subliniem, în acest context, că prezentele cauze privesc, printre altele, o sancțiune aplicată societății Ferriere Nord, iar nu una aplicată unor persoane care dețin anumite funcții în cadrul societății respective.

89. În continuare, cu privire la *al șaptelea motiv de recurs*, arătăm că, în Hotărârea Versalis, care privește în special circumstanța agravantă a recidivei, Curtea a clarificat faptul că, în cazul în care Comisia intenționează să impute circumstanța agravantă menționată unei întreprinderi răspunzătoare pentru o încălcare a dreptului concurenței, „comunicarea privind obiecțiunile trebuie să cuprindă toate elementele care să permită acestei persoane juridice să se apere”. Curtea a mai afirmat că Comisia este ținută să furnizeze, deja în comunicarea privind obiecțiunile, elementele pe care se întemeiază poziția sa potrivit căreia condițiile pentru aplicarea circumstanței agravante respective sunt îndeplinite [43].

90. Această jurisprudență sugerează că Comisia nu este obligată în mod necesar, în fiecare situație, să facă referire *în mod explicit* în comunicarea privind obiecțiunile la toate circumstanțele agravante pe care le-ar putea aplica unei întreprinderi supuse investigației. Pe de altă parte, însă, după cum a recunoscut Comisia însăși în observațiile sale, pot exista situații în care ea să fie efectiv obligată să menționeze în mod explicit o circumstanță agravantă pe care intenționează să o aplice unei anumite întreprinderi. Suntem de acord: este posibil ca intențiile Comisiei să nu fie ușor de dedus pe baza informațiilor incluse în comunicarea privind obiecțiunile. Și, într-adevăr, nu revine întreprinderii sarcina de a ghici intențiile Comisiei și de a prezenta orice linie de apărare imaginabilă împotriva

39 Curtea nu a exclus posibilitatea luării în considerare a „evoluției structurii întreprinderii” atunci când se verifică aplicarea circumstanței agravante a recidivei [a se vedea Hotărârea din 5 martie 2015, Comisia și alții/Versalis și alții (C-93/13 P și C-123/13 P, EU:C:2015:150, punctul 97)]. Totuși, Curtea s-a referit la acest element într-un context diferit, unul în care Comisia aplicase circumstanța agravantă a încălcărilor repetate în cazul unei persoane juridice care nu a făcut obiectul unei proceduri pentru prima încălcare. Altfel spus, Curtea pare să se refere la evoluția structurii grupului, iar nu la schimbări în conducere puse în aplicare în cadrul aceleiași societăți. În cea din urmă situație, importanța unei eventuale evoluții a structurii este mult mai mică decât în prima situație.

40 Decizia Comisiei din 2 august 1989 privind o procedură de aplicare a articolului [101 TFUE] (IV/31.553, Plasă sudată) (JO 1989, L 260, p. 1).

41 A se vedea Hotărârea din 6 aprilie 1995, Ferriere Nord/Comisia (T-143/89, EU:T:1995:64), și, în recurs, Hotărârea din 17 iulie 1997, Ferriere Nord/Comisia (C-219/95 P, EU:C:1997:375).

42 De exemplu, potrivit principiilor contabile general acceptate (GAAP), pierderile potențiale care sunt „probabile” sau „posibile în mod rezonabil” trebuie să fie declarate împreună cu o estimare a pierderii. Norme similare există în cadrul Standardelor Internaționale de Raportare Financiară (IFRS).

43 Hotărârea din 5 martie 2015, Comisia și alții/Versalis și alții (C-93/13 P și C-123/13 P, EU:C:2015:150, punctele 96 și 98).

tuturor factorilor agravanți posibili pe care Comisia ar putea avea în vedere să îi aplice. Aspectul dacă informațiile incluse într-o anumită comunicare privind obiecțiunile sunt suficiente pentru a permite unei întreprinderi să își exercite deplin dreptul la apărare, în pofida faptului că nu există o mențiune expresă în cuprinsul acesteia, depinde astfel de împrejurările concrete ale fiecărei cauze.

91. În prezenta cauză, după cum arată Ferriere Nord, mențiunea inclusă în prima comunicare privind obiecțiunile – legată de faptul că, la stabilirea amenzilor, Comisia va lua în considerare toate circumstanțele atenuante și agravante, având în vedere conduita fiecărei întreprinderi – este destul de vagă. Aceasta nu înseamnă însă că ea este în mod inevitabil inadecvată. O asemenea referire poate fi considerată adecvată dacă, din perspectiva situației sale concrete și a informațiilor furnizate în comunicarea privind obiecțiunile, întreprinderea a putut totuși să anticipeze aplicarea probabilă a unei anumite circumstanțe agravante și motivele aplicării sale.

92. Este adevărat că, în prezenta cauză, societatea care a săvârșit încălcarea repetată a fost, spre deosebire de situația din cauza Versalis, aceeași societate: astfel, în 1989, Ferriere Nord a fost considerată responsabilă pentru o încălcare a (actualului) articol 101 TFUE într-o decizie care a fost – după cum admite Ferriere Nord – menționată în comunicarea privind obiecțiunile, chiar dacă doar în trecere. Este adevărat totodată că, după cum am arătat la punctul 86 de mai sus, perioada care a trecut între adoptarea deciziei anterioare a Comisiei și începutul noii încălcări este relativ scurtă. Totuși, Comisia ar fi trebuit, cel puțin, să precizeze motivele pentru care a adoptat punctul de vedere potrivit căruia încălcarea anterioară și noua încălcare constituie o „încălcare de același tip” în sensul Orientărilor din 1998[44]. Deși, în prezent, acest aspect poate să pară relativ evident, în 2002, nu exista aproape nicio jurisprudență referitoare la încălcările repetate. Lipsa oricărui indiciu în acest sens în comunicarea privind obiecțiunile a făcut ca exercitarea de către Ferriere Nord a dreptului său la apărare să fie destul de dificilă.

93. Prin urmare, considerăm că, în cazul în care nu va fi de acord cu aprecierea noastră privind *al doilea motiv de recurs* al societății Ferriere Nord, Curtea trebuie totuși să accepte *al șaptelea motiv de recurs* al acesteia. În consecință, hotărârea pronunțată în cauza T-90/10 ar trebui să fie anulată în măsura în care se referă la aplicarea circumstanței agravante a încălcării repetate. De asemenea, în opinia noastră, Curtea ar trebui să anuleze decizia atacată cu privire la acest aspect și să stabilească din nou amenda aplicată societății Ferriere Nord fără a ține cont de circumstanța agravantă a încălcării repetate.

94. În aceste împrejurări, nu este necesar să se analizeze *al nouălea motiv de recurs* al societății Ferriere Nord. Considerăm că acest motiv de recurs este în orice caz nefondat întrucât, după cum vom arăta la punctul 117 din prezentele concluzii, *al patrulea motiv de recurs* trebuie să fie de asemenea respins.

3. Distanțarea publică

95. Feralpi, Valsabbia și Alfa Acciai[45] susțin că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept prin aplicarea noțiunii „distanțare publică” și, astfel, a confirmat în mod eronat participarea lor la anumite părți ale încălcării, în pofida faptului că ele afișaseră prețuri diferite de cele convenite cu concurenții lor. În acest context, ele arată că articolul 60 CO interzice societăților să facă discriminări între clienți și să se abată de la prețurile afișate.

96. Deși, în opinia noastră, acest argument nu este convingător, el merită însă o analiză mai aprofundată.

44 Linii directoare privind metoda de stabilire a amenzilor aplicate în temeiul articolului 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17 și al articolului 65 alineatul (5) din Tratatul CECO (JO 1998, C 9, p. 3, Ediție specială, 08/vol. 3, p. 69).

45 *Al patrulea motiv de recurs* în cauza C-85/15 P și *al cincilea motiv de recurs* în cauzele C-86/15 P și C-87/15 P.

97. În concluziile noastre prezentate în cauza Total Marketing Services, am avut posibilitatea să arătăm că lipsa distanțării publice este un element care poate permite menținerea unei prezumții, întemeiată pe indicii concrete strânse de Comisie, potrivit căreia o întreprindere care a participat la reuniuni având un obiect anticoncurențial poate fi considerată a fi participat la o încălcare a articolului 101 alineatul (1) TFUE. Altfel spus, în cazul în care o societate participă, împreună cu concurenții săi, la reuniuni din care rezultă un acord contrar concurenței, tehnica prezumțiilor permite să se deducă, în lipsa unei manifestări exprese în sens contrar, că acea întreprindere a luat parte la încălcarea respectivă. Pe de altă parte, faptul că o întreprindere nu se distanțează public nu poate veni să suplinească lipsa unei dovezi de participare, chiar și pasivă, la o reuniune având un obiect anticoncurențial [46].

98. Astfel, o concluzie diferită ar încălca prezumția de nevinovăție recunoscută la articolul 48 alineatul (1) din cartă și nu ar fi în concordanță cu articolul 2 din Regulamentul nr. 1/2003 [47]. În aceeași ordine de idei, la examinarea probelor prezentate cu privire la o presupusă distanțare publică de către o întreprindere, noțiunea „distanțare publică” aplicabilă nu poate fi atât de restrânsă și rigidă încât să devină practic imposibilă răsturnarea prezumției de către întreprinderea în cauză.

99. Obiectul criticilor formulate în prezenta cauză nu este însă faptul că Tribunalul a interpretat sau a aplicat în mod eronat noțiunea „distanțare publică”. Feralpi, Valsabbia și Alfa Acciai au luat parte, în perioada respectivă, la una sau mai multe reuniuni având un obiect anticoncurențial [48] și au existat alte indicii din care reiese participarea lor la comportamentul coluziv [49]. Feralpi, Valsabbia și Alfa Acciai nu susțin nici că Tribunalul le-a impus o sarcină imposibilă a probei. Ele critică în esență Tribunalul pentru faptul că a considerat că o anumită conduită (afișarea unor prețuri diferite de cele convenite cu concurenții lor) nu îndeplinește condiția privind „distanțarea publică”.

100. Aceasta nu este însă o eroare de drept supusă examinării în recurs. După cum a statuat Curtea în Hotărârea Toshiba [50], noțiunea „distanțare publică” transpune o situație de fapt a cărei existență este constatată de Tribunal, de la caz la caz, pe baza unei evaluări globale a tuturor probelor și indiciilor relevante. Din moment ce aceste probe au fost obținute în mod legal și au fost respectate principiile generale ale dreptului, precum și normele de procedură aplicabile în materie de sarcină a probei și de administrare a probelor, numai Tribunalul are competența de a aprecia valoarea care trebuie să fie atribuită elementelor care i-au fost prezentate [51].

101. În cazul de față, Tribunalul a considerat că, în ceea ce privește perioada contestată de Feralpi, de Valsabbia și de Alfa Acciai, Comisia a dovedit în mod corespunzător participarea acestor întreprinderi la încălcarea respectivă pe baza unei serii de indicii (inclusiv prezența la una sau la mai multe reuniuni având un obiect anticoncurențial). Faptul că Feralpi, Valsabbia și Alfa Acciai au comunicat publicului prețuri care au fost diferite de cele convenite cu ceilalți participanți la înțelegere nu a fost considerat de Tribunal ca fiind, în sine, un act de „distanțare publică” de natură să infirme concluzia dedusă din celelalte indicii.

46 A se vedea Concluziile noastre prezentate în cauza Total Marketing Services/Comisia, (C-634/13 P, EU:C:2015:208, punctele 43-61). A se vedea în același sens Concluziile avocatului general Wathelet prezentate în cauza Toshiba Corporation/Comisia (C-373/14 P, EU:C:2015:427, punctele 123-136) și Concluziile avocatului general Ruiz-Jarabo Colomer prezentate în cauza Aalborg Portland și alții/Comisia (C-204/00 P, EU:C:2003:85, punctele 127-131).

47 Potrivit acestei din urmă dispoziții, revine Comisiei sarcina de a dovedi săvârșirea unei încălcări a articolului 101 alineatul (1) TFUE.

48 Hotărârea din 9 decembrie 2014, Feralpi/Comisia (T-70/10, EU:T:2014:1031, punctele 231-234), Hotărârea Ferriera Valsabbia și Valsabbia Investimenti/Comisia (T-92/10, nepublicată, EU:T:2014:1032, punctele 218-221) și Hotărârea Alfa Acciai/Comisia (T-85/10, nepublicată, EU:T:2014:1037, punctele 217-220).

49 De exemplu, au existat elemente din care rezultă că întreprinderile în cauză și-au aliniat prețurile cu cele convenite în cursul reuniunilor menționate [a se vedea Hotărârea din 9 decembrie 2014, Feralpi/Comisia (T-70/10, nepublicată EU:T:2014:1031, punctele 231-233)] sau, mai general, că au respectat ceea ce s-a convenit în cadrul reuniunilor menționate [a se vedea Hotărârea din 9 decembrie 2014, Alfa Acciai/Comisia (T-85/10, nepublicată, EU:T:2014:1037, punctul 220), și Hotărârea Ferriera Valsabbia și Valsabbia Investimenti/Comisia (T-92/10, nepublicată, EU:T:2014:1032, punctul 221)].

50 Hotărârea din 20 ianuarie 2016, Toshiba Corporation/Comisia (C-373/14 P, EU:C:2016:26).

51 Hotărârea din 20 ianuarie 2016, Toshiba Corporation/Comisia (C-373/14 P, EU:C:2016:26, punctul 63).

102. Desigur că nu este ușor să se definească *a priori* ceea ce poate constitui un act adecvat de „distanțare publică”. În opinia noastră, aspectul dacă o anumită conduită îndeplinește această cerință depinde foarte mult de împrejurările concrete ale fiecărei cauze. În prezentele cauze, nu identificăm nicio eroare în hotărârile atacate: nu vedem nicio denaturare a semnificației clare a probelor, nicio încălcare a unui principiu general de drept sau a unei norme de procedură și nicio contradicție în raționamentul Tribunalului. Mai mult, constatările sale par să fie în concordanță cu jurisprudența Curții potrivit căreia, pentru a aprecia dacă o întreprindere s-a distanțat efectiv, percepția pe care o au ceilalți participanți la o înțelegere cu privire la intenția întreprinderii în cauză este unul dintre elementele-cheie [52]. Prin urmare, dacă în prezenta cauză nu a existat niciun element din care să rezulte faptul că publicarea prețurilor respective a fost percepută de ceilalți participanți la cartel ca fiind un semnal neechivoc că Feralpi, Valsabbia și Alfa Acciai nu intenționează să adere la coluziune, acest aspect susține puternic concluzia că nu a existat o distanțare publică în sensul jurisprudenței Curții.

4. Celelalte motive de recurs

103. În opinia noastră, cele mai multe dintre celelalte motive de recurs merită doar o scurtă examinare.

a) Cauza C-85/15 P

104. Prin intermediul *primului motiv de recurs*, Feralpi susține că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept respingând susținerea sa privind încălcarea principiului colegialității de către Comisie. Această încălcare ar rezulta din faptul că decizia din 30 septembrie 2009, astfel cum a fost adoptată de colegiul comisarilor, era incompletă întrucât din anexele sale lipsesc anumite tabele. Considerăm că acest motiv de recurs este parțial inadmisibil (în măsura în care pune sub semnul întrebării aprecierea faptelor inclusă la punctele 62-81 din hotărârea pronunțată în cauza T-70/10) și parțial nefondat (întrucât decizia de modificare din 8 decembrie 2009 a fost de asemenea adoptată de colegiul comisarilor).

105. Prin intermediul celui de *al treilea motiv de recurs*, Feralpi critică Tribunalul pentru faptul că nu a sancționat durata excesivă a procedurii desfășurate înaintea Comisiei. Totuși, la punctele 152-161 din hotărârea atacată nu identificăm nici o eroare de drept, nici o motivare necorespunzătoare. În plus, în măsura în care Feralpi critică aprecierea situației de fapt menționate la punctele 157-160 din hotărârea atacată, acest motiv de recurs este inadmisibil.

106. În *al patrulea motiv de recurs*, Feralpi grupează diferite critici aduse hotărârii atacate în legătură cu evaluarea participării societății Feralpi la încălcare în perioada 1989-1995. În opinia sa, Tribunalul a interpretat în mod eronat articolul 65 alineatul (1) CO, principiile referitoare la repartizarea sarcinii probei și prezumția de nevinovăție. Mai mult, potrivit societății Feralpi, hotărârea atacată nu are o motivare corespunzătoare și denaturează anumite fapte.

107. Unul dintre aceste argumente a fost deja abordat la punctele 95-102 de mai sus. Cu privire la celelalte argumente, considerăm că, după cum a arătat Comisia, în pofida invocării unor presupuse erori de drept, Feralpi pune în discuție în principal aprecieri de fapt ale Tribunalului cu privire la implicarea societății Feralpi în perioada menționată mai sus. Întrucât recurenta nu poate să indice nicio denaturare clară a faptelor sau a probelor săvârșită de către judecători în primă instanță, acest motiv de recurs este în mare parte inadmisibil. În ceea ce privește probele pe care s-a întemeiat Tribunalul pentru confirmarea analizei Comisiei, Feralpi nu ține cont de mai multe pasaje din hotărârea atacată în care Tribunalul menționează alte probe decât participarea societății Feralpi la reuniunea din 6 decembrie 1989: la punctele 240-246 și 250-252, Tribunalul face referire la alte indicii și arată motivele pentru care explicația alternativă furnizată de recurentă nu este convingătoare.

52 Hotărârea din 20 ianuarie 2016, Toshiba Corporation/Comisia (C-373/14 P, EU:C:2016:26, punctul 62 și jurisprudența citată).

108. *Al cincilea motiv de recurs* se referă la metoda de stabilire a amenzilor adoptată de Comisie, care a împărțit întreprinderile responsabile în trei grupuri, pe baza cotei de piață deținute de fiecare în cursul perioadei relevante. În acest motiv de recurs, Feralpi combină din nou diferite presupuse erori de drept. Argumentele sale sunt însă prezentate doar pe scurt, iar criticile par să fie îndreptate în principal împotriva Comisiei, iar nu împotriva Tribunalului. Astfel, considerăm că motivul de recurs menționat este inadmisibil.

109. În orice caz, susținerea potrivit căreia Tribunalul ar fi trebuit să constate încălcarea de către Comisie a principiului egalității de tratament pare ilogică. Este adevărat că Tribunalul a constatat existența unei erori în modul de calculare a cotelor de piață ale unuia dintre cele trei grupuri. Eroarea respectivă nu implică însă faptul că amenzile aplicate întreprinderilor din celelalte două grupuri (inclusiv Feralpi) trebuiau să fie adaptate. Ea implică mai degrabă posibilitatea modificării amenzilor aplicate întreprinderilor care fac parte doar din primul grup menționat. În măsura în care metoda de calculare a amenzilor aplicate întreprinderilor din celelalte două grupuri este corectă, Tribunalul nu poate fi criticat pentru respingerea unei cereri de reducere a amenzilor.

b) Cauzele conexate C-86/15 P și C-87/15 P

110. Prin *al treilea motiv de recurs*, Valsabbia și Alfa Acciai susțin că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept respingând susținerile lor privind încălcarea principiului colegialității de către Comisie. Pentru motivele prezentate la punctul 104 de mai sus, acest motiv de recurs este parțial inadmisibil și parțial nefondat.

111. Prin *al șaselea motiv de recurs*, Valsabbia și Alfa Acciai susțin că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept respingând susținerile lor privind încălcarea articolului 47 din cartă și refuzând să diminueze cuantumul amenzii. În opinia lor, durata procedurii administrative desfășurate în fața Comisiei trebuia să fi fost considerată excesivă. Pentru aceleași motive ca cele prezentate la punctul 105 de mai sus, considerăm că acest motiv de recurs este parțial inadmisibil și parțial nefondat.

112. *Al șaptelea motiv de recurs* invocat de Valsabbia și de Alfa Acciai este, în esență, similar cu al cincilea motiv de recurs al societății Feralpi: el are ca obiect refuzul Tribunalului de a reduce cuantumul amenzilor pentru o presupusă încălcare a principiului egalității de tratament din cauza unei erori săvârșite la calcularea amenzilor pentru alte întreprinderi. Am arătat deja la punctul 109 de mai sus că nu există niciun temei juridic pentru această susținere.

c) Cauza C-88/15

113. Prin *primul motiv de recurs*, Ferriere Nord susține că decizia atacată este substanțial diferită de decizia din 2002 întrucât cea dintâi privește o încălcare a normelor de concurență pe piața comună, în timp ce cea din urmă se referă la o încălcare care a avut loc pe piața italiană. Prin urmare, Tribunalul a săvârșit o eroare de drept concluzionând că nu era necesară o nouă comunicare privind obiecțiunile înainte de adoptarea deciziei atacate.

114. Acest argument pare să se întemeieze pe o interpretare eronată a dispozițiilor relevante din Tratatul CECO și din Tratatul FUE sau cel puțin pe o înțelegere greșită a hotărârii atacate. În cazul în care Comisia ar fi modificat temeiul juridic material al deciziei sale, înlocuind articolul 65 alineatul (1) CO cu articolul 101 alineatul (1) TFUE, argumentul ar fi meritat o analiză mai detaliată. Astfel, spre deosebire de articolul 65 alineatul (1) CO, articolul 101 alineatul (1) TFUE este aplicabil doar acordurilor care „afectează comerțul dintre statele membre”. Totuși, ambele decizii se referă la o încălcare a articolului 65 alineatul (1) CO prin care sunt interzise acordurile care denaturează concurența „în cadrul pieței comune”. În consecință, este indiferent dacă textul deciziei (sau al

comunicării privind obiecțiunile) se referă la o denaturare a concurenței pe piața italiană (ca în cazul deciziei din 2002) sau la o denaturare a concurenței pe piața comună (ca în cazul deciziei atacate). Este aproape inutil să arătăm, în acest context, că un acord care acoperă teritoriul italian îndeplinește criteriul menționat întrucât piața italiană constituie o parte semnificativă a pieței comune.

115. Prin *al treilea motiv de recurs*, Ferriere Nord susține că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept prin faptul că nu a constatat o presupusă încălcare a Regulamentului de procedură al Comisiei. Ferriere Nord a precizat că raportul consilierului-auditor anexat la proiectul de decizie prezentat colegiului comisarilor pentru ședința sa din 30 septembrie 2009 a fost prezentat doar în engleză, în franceză și în germană, iar nu și în italiană. Au fost încălcate astfel, în opinia sa, normele procedurale ale Comisiei.

116. Suntem de acord cu poziția Tribunalului potrivit căreia argumentele societății Ferriere Nord privind această chestiune sunt inoperante. Instanțele Uniunii au precizat în mod constant că nerespectarea de către o instituție a unei simple norme procedurale interne nu poate atrage nelegalitatea deciziei finale, cu excepția cazului în care ea este suficient de importantă și a avut efecte negative asupra situației de fapt și de drept a părții care invocă o neregulă procedurală [53]. În opinia noastră, nu există niciun element care să ridice îndoieli cu privire la aprecierea faptelor și a probelor efectuată de Tribunal pentru a ajunge la concluzia că nu a fost dovedită existența unor asemenea efecte negative asupra poziției societății Ferriere Nord.

117. *Al patrulea motiv de recurs* al societății Ferriere Nord – care se referă la constatările Tribunalului privind natura și durata participării întreprinderii respective la încălcarea în cauză – este, în opinia noastră, inadmisibil. În esență, argumentele pun din nou sub semnul întrebării aprecieri de fapt ale Tribunalului.

118. Prin *al cincilea motiv de recurs*, Ferriere Nord susține că decizia Tribunalului de a reduce cuantumul de bază al amenzii cu 6 % pentru a ține cont de faptul că Ferriere Nord nu a participat la o parte a acordului anticoncurențial timp de trei ani este inadecvată. Totuși, potrivit unei jurisprudențe constante, în cadrul unui recurs, Curtea nu are sarcina de a substitui, pentru motive de echitate, aprecierea Tribunalului cu propria apreciere atunci când acesta se pronunță, în exercitarea competenței sale de fond, asupra cuantumului amenzilor aplicate unor întreprinderi ca urmare a încălcării de către acestea a normelor Uniunii în domeniul concurenței [54]. În prezenta cauză, nu vedem niciun element care să indice că valoarea finală a amenzii aplicate societății Ferriere Nord ar putea fi disproporționată sau excesivă. De asemenea, nu vedem în hotărârea atacată nicio lacună sau contradicție în cadrul raționamentului.

119. În sfârșit, prin *al șaselea motiv de recurs*, Ferriere Nord susține că Tribunalul a săvârșit o eroare la calcularea cuantumului amenzii pe care a redus-o cu 6 %. Deși a precizat că reducerea va fi aplicată cuantumului de bază, el a aplicat-o ulterior ca o circumstanță atenuantă, ajungând astfel la o reducere oarecum mai mică.

120. De la bun început, arătăm că limitele precise ale noțiunii de competență de fond nu sunt încă clare. Întrebarea dacă o parte poate să conteste cuantumul unei amenzi independent de săvârșirea unei presupuse erori de către Comisie este încă deschisă. Totuși, această chestiune nu este în discuție în prezenta procedură întrucât Tribunalul a constatat că în decizia atacată exista o eroare în ceea ce privește participarea la încălcare a societății Ferriere Nord și, în consecință, a decis să reducă valoarea amenzii aplicate de Comisie întreprinderii respective. Întrebarea reală în cazul de față pare să fie mai degrabă aceea dacă Tribunalul este obligat să utilizeze anumite criterii sau principii atunci când modifică o amendă din cauza erorilor constatate într-o decizie atacată de reclamant.

53 A se vedea jurisprudența citată la punctul 158 din Hotărârea din 9 decembrie 2014, Ferriere Nord/Comisia (T-90/10, nepublicată, EU:T:2014:1035).

54 Hotărârea din 7 septembrie 2016, Pilkington Group și alții/Comisia (C-101/15 P, EU:C:2016:631, punctul 72 și jurisprudența citată).

121. Hotărârea Curții pronunțată în cauza Galp [55] pare să indice că există limite ale puterii de apreciere de care dispun instanțele Uniunii atunci când își exercită competența de fond în privința amenzilor aplicate de Comisie în temeiul Regulamentului nr. 1/2003. Suntem de acord cu această poziție. Deși nu este necesar să analizăm mai aprofundat această chestiune, trebuie să arătăm cel puțin că anumite limitări ale competențelor instanțelor Uniunii în temeiul articolului 261 TFUE și al articolului 31 din Regulamentul nr. 1/2003 trebuie să decurgă în mod necesar din principii cum sunt, de exemplu, proporționalitatea, securitatea juridică și egalitatea de tratament. Având în vedere cele de mai sus, în prezenta cauză nu vedem niciun argument convingător referitor la modul în care Tribunalul și-ar fi exercitat în mod necorespunzător competența în temeiul articolului 261 TFUE și al articolului 31 din Regulamentul nr. 1/2003.

122. Deși textul hotărârii atacate poate să nu fie un model de claritate în această privință, este incontestabil faptul că Tribunalul a stabilit cuantumul redus al amenzii aplicate societății Ferriere Nord prin exercitarea competenței sale de fond și că, în principiu, el a ales să utilizeze metoda propusă de Comisie în Orientările din 1998 (care este, în mod evident, și metoda aplicată în decizia atacată).

123. În acest context, considerăm că Tribunalul nu a săvârșit o eroare considerând că neparticiparea societății Ferriere Nord la o parte a încălcării constituie o circumstanță atenuantă. Astfel, aceasta este abordarea corectă potrivit Orientărilor din 1998. Orientările respective fac referire la gravitate și la durată ca elemente de care Comisia trebuie să țină cont atunci când stabilește cuantumul de bază. Este însă clar că elementele în cauză trebuie să fie apreciate în raport cu încălcarea respectivă în ansamblul său. Acesta este motivul pentru care Comisia, având în vedere gravitatea și durata încălcării în ansamblul său, a împărțit întreprinderile responsabile în trei grupuri diferite, în funcție de cota de piață a fiecăreia. După cum precizează Orientările din 1998, tratamentul diferențiat aplicat la stabilirea cuantumului de bază depinde în principal de „ponderea specifică și, prin urmare, de impactul real al comportamentului infracțional al fiecărei întreprinderi asupra concurenței, în special atunci când există o diferență considerabilă între dimensiunile întreprinderilor care comit o încălcare de același tip”.

124. În prezenta cauză, nu există niciun element care să indice că neparticiparea societății Ferriere Nord, pentru o anumită perioadă, la o parte a încălcării a avut efecte asupra gravității (sau a duratei) încălcării în ansamblul său. Prin urmare, în mod corect Tribunalul a ținut cont de contribuția individuală a societății Ferriere Nord la înțelegere ca un factor care poate fi relevant în contextul aprecierii circumstanțelor atenuante.

125. În acest context, este poate util să reamintim că, în Hotărârea Solvay Solexis, Curtea a apreciat că, potrivit Orientărilor din 1998, Comisia are dreptul să ia în considerare gravitatea mai mică a participării unei întreprinderi la încălcare, fie în scopul aplicării unui tratament diferențiat pentru stabilirea cuantumului de bază al amenzii, fie ca circumstanță atenuantă pentru reducerea cuantumului de bază [56]. În opinia noastră, jurisprudența respectivă nu trebuie să fie interpretată în sensul că oferă Comisiei „carte blanche” în această privință. Jurisprudența amintită înseamnă mai degrabă că aspectul dacă gravitatea mai mică a participării unei întreprinderi la o încălcare trebuie să fie luată în considerare la calcularea cuantumului de bază sau la aplicarea circumstanțelor atenuante depinde de situația de fapt concretă din cauză. Considerăm că principiul menționat este aplicabil *a fortiori* Tribunalului atunci când își exercită competența de fond în privința unei amenzi aplicate de Comisie.

55 Hotărârea din 21 ianuarie 2016, Galp Energía España și alții/Comisia (C-603/13 P, EU:C:2016:328).

56 Hotărârea din 5 decembrie 2013, Solvay Solexis/Comisia (C-449/11 P, nepublicată, EU:C:2013:802, punctul 78).

d) Cauza C-89/15 P

126. Prin *al doilea motiv de recurs*, Riva Fire critică reducerea de către Tribunal a cuantumului de bază al amenzii cu 3 %. Riva Fire consideră că: (i) reducerea este inadecvată și (ii) raționamentul din hotărârea atacată referitor la această chestiune este contradictoriu sau, în orice caz, insuficient.

127. Argumentele principale ale societății Riva Fire corespund, în mare măsură, celor dezvoltate în al cincilea și în al șaselea motiv de recurs ale societății Ferriere Nord și, prin urmare, ar trebui să fie respinse pentru motivele prezentate la punctele 118-125 de mai sus. În ceea ce privește afirmația societății Riva Fire potrivit căreia Tribunalul a săvârșit o eroare de drept considerând că Riva Fire este răspunzătoare pentru conduita altor întreprinderi, considerăm că acest argument este inadmisibil (în măsura în care pune în discuție constatări de fapt efectuate de Tribunal în legătură cu participarea societății Riva Fire la o încălcare unică și continuă) și nefondat (din perspectiva jurisprudenței menționate la punctele 116 și 214 din hotărârea pronunțată în cauza T-83/10). În sfârșit, argumentul societății Riva Fire în sensul că Tribunalul a săvârșit o eroare concluzionând că întreprinderea respectivă nu s-a distanțat public de înțelegere este inadmisibil în recurs [57].

128. Prin *al treilea motiv de recurs*, Riva Fire susține că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept confirmând participarea societății Riva Fire la acordul din decembrie 1998 și, în consecință, prin luarea în considerare a acestui fapt la stabilirea cuantumului amenzii. În opinia noastră, acest motiv de recurs este inadmisibil întrucât Riva Fire contestă, în fond, aprecierea de către Tribunal a situației de fapt și a probelor. În plus, aspectul dacă Riva Fire a contestat participarea sa la acordul respectiv în cursul procedurii în primă instanță [58] nu prezintă relevanță, având în vedere că Tribunalul a confirmat analiza Comisiei pe baza probei cu înscrisuri, iar nu prin intermediul prezumțiilor, după cum în mod eronat a susținut Riva Fire.

129. În sfârșit, prin *al patrulea motiv de recurs*, Riva Fire critică constatarea Tribunalului privind creșterea cu 375 % a cuantumului de bază al amenzii în vederea asigurării efectului de descurajare al amenzii aplicate. Tribunalul a considerat că referirea de la punctul 604 din decizia atacată la implicarea în încălcarea în cauză a conducerii superioare a societății Riva Fire (și a societății Lucchini/Siderpotenza) a fost făcută doar dintr-o preocupare pentru exhaustivitate. Valoarea creșterii s-a bazat – potrivit Tribunalului – doar pe cifra de afaceri a societăților respective pe piața relevantă [59].

130. Este adevărat că semnificația punctului 604 din decizia atacată nu este foarte clară. Totuși, interpretarea pasajului menționat care a fost reținută de Tribunal este una dintre interpretările posibile, iar Riva Fire nu prezintă niciun element concret pentru a demonstra că Tribunalul a denaturat sensul clar al deciziei atacate. Mai mult, Tribunalul a analizat diferitele argumente invocate de Riva Fire împotriva creșterii de 375 % și le-a respins pe fond [60]. Prin urmare, acest motiv de recurs este inadmisibil sau, în orice caz, nefondat.

VI – Consecințele aprecierii

131. Astfel cum s-a menționat la punctele 23-25 și 63 de mai sus, în cazul în care Curtea este de acord cu aprecierea noastră cu privire la motivele de recurs care privesc încălcarea dreptului la apărare al recurentelor, hotărârile atacate, precum și deciziile atacate ar trebui să fie anulate.

57 A se vedea și punctele 95-102 de mai sus.

58 Astfel cum s-a arătat la punctele 222 și 223 din Hotărârea din 9 decembrie 2014, Riva Fire/Comisia (T-83/10, nepublicată, EU:T:2014:1034), pe care o contestă Riva Fire.

59 Hotărârea din 9 decembrie 2014, Riva Fire/Comisia (T-83/10, nepublicată, EU:T:2014:1034, punctul 276).

60 A se vedea Hotărârea din 9 decembrie 2014, Riva Fire/Comisia (T-83/10, nepublicată, EU:T:2014:1034, punctele 262-275 și 277).

132. Dacă, dimpotrivă, Curtea nu este de acord cu aprecierea noastră asupra acestor motive de recurs, recursurile trebuie să fie atunci respinse în tot, cu excepția părții care privește aplicarea în cazul societății Ferriere Nord a circumstanței agravante a încălcării repetate.

VII – Cheltuielile de judecată

133. Potrivit articolului 138 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată.

134. În cazul în care Curtea este de acord cu aprecierea noastră referitoare la recurs, în conformitate cu articolele 137, 138 și 184 din Regulamentul de procedură, Comisia trebuie să fie obligată, în principiu, la plata cheltuielilor de judecată aferente prezentei proceduri, atât a celor efectuate în primă instanță, cât și a celor efectuate în recurs.

135. Totuși, nu putem să nu observăm că toate cererile de recurs formulate de recurente sunt lungi și complexe (în opinia noastră, în mod excesiv). Anumite motive de recurs sunt formate din mai multe părți, dar argumentele pentru fiecare parte nu au fost în mod necesar bine explicate. În plus, anumite critici au fost repetate aproape în fiecare motiv de recurs: de exemplu, afirmația potrivit căreia motivarea hotărârii atacate lipsește sau este necorespunzătoare. Totuși, în mod invariabil, am constatat că Tribunalul a arătat motivele pentru care a ajuns la o anumită concluzie și, în fond, recurentele au atacat doar corectitudinea acestui raționament. Oricât ar părea de evident, trebuie să subliniem că există o diferență între a susține că Tribunalul nu a abordat (în totalitate sau în mod corespunzător) un anumit argument și a susține că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept atunci când a analizat un argument.

136. În sfârșit, mai multe motive de recurs sunt în mod vădit inadmisibile sau nefondate. De exemplu, în pofida invocării unor presupuse erori de drept, prin mai multe motive de recurs au fost contestate în mod clar constatări de fapt ale Tribunalului. Mai mult, în privința multor probleme ridicate de recurente există o orientare constantă a jurisprudenței care contrazice argumentele recurentelor. Recurentele nu au prezentat niciun argument convingător pentru diferențierea cauzelor lor de cele precedente sau pentru justificarea unui mod de soluționare diferit de cel adoptat în cazul lor.

137. Pe scurt, nu putem trece cu vederea aspectul că majoritatea motivelor de recurs ale recurentelor trebuie să fie respinse și că recurentele trebuiau să fie conștiente de aceasta. Același lucru este valabil, *mutatis mutandis*, în ceea ce privește procedura în primă instanță. În opinia noastră, poziția recurentelor în procedura respectivă nu contribuie la buna administrare a justiției și, prin urmare, trebuie să fie luată în considerare atunci când se decide asupra alocării cheltuielilor de judecată.

138. Având în vedere cele de mai sus, nu putem ignora nici contribuția Comisiei la complexitatea inutilă și la durata prezentei proceduri prin formularea unui număr mare de excepții de inadmisibilitate care erau în mod clar fără temei. În numeroase cazuri, a fost evident că recurentele au ridicat o problemă de drept și nu contestau constatările de fapt sau probele. Aceste observații sunt valabile de asemenea, *mutatis mutandis*, în privința conduitei Comisiei în primă instanță. Atitudinea Comisiei de „umplere” a observațiilor cu motive legate de inadmisibilitate „pentru orice eventualitate” trebuie să fie corectată și să fie luată de asemenea în considerare la alocarea cheltuielilor de judecată.

139. În lumina considerațiilor de mai sus și în conformitate cu articolul 138 alineatul (3) din Regulamentul de procedură, propunem Curții să dispună: (i) obligarea Comisiei să suporte propriile cheltuieli de judecată și două treimi din cheltuielile de judecată efectuate de recurente (ii) obligarea recurentelor să suporte o treime din propriile cheltuieli de judecată.

VIII – Concluzie

140. Având în vedere toate considerațiile precedente, propunem Curții să dispună:

– anularea Hotărârii Tribunalului din 9 decembrie 2014, Feralpi/Comisia, T-70/10, a Hotărârii Riva Fire/Comisia, T-83/10, a Hotărârii Alfa Acciai/Comisia, T-85/10, a Hotărârii Ferriere Nord/Comisia, T-90/10, și a Hotărârii Ferriera Valsabbia și Valsabbia Investimenti/Comisia, T-92/10;

– anularea Deciziei C (2009) 7492 final a Comisiei privind o procedură de aplicare a articolului 65 CO (cazul COMP/37.956 – Fier-beton, readoptare) din 30 septembrie 2009;

– obligarea Comisiei să suporte propriile cheltuieli de judecată și două treimi din cheltuielile de judecată efectuate de recurente în primă instanță și în recurs;

– obligarea recurentelor să suporte o treime din propriile cheltuieli de judecată.